

Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα και νέες θεωρήσεις της αντίστασης στην ψυχοθεραπεία: ανάγκη επαναπροσδιορισμού των αντιστάσεων

ΓΙΩΤΣΙΔΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Ph.D
Κλινικός & Συμβουλευτικός Ψυχολόγος
ΨΝΑ «Δρομοκαΐτειο»

ΗΜΕΡΙΔΑ

Κλάδου Κλινικής Ψυχολογίας & Ψυχολογίας της Υγείας ΕΛΨΕ
«Η αντίσταση του πελάτη στην ψυχοθεραπεία: θεωρία, πράξη, έρευνα»

Σάββατο 20 Οκτωβρίου 2012
Αιγιώτειο Νοσοκομείο

Αντίσταση θεραπευόμενου Γενικές διαστάσεις

- Πανθεωρητική μεταβλητή – κοινός παράγοντας
- Βασική μεταβλητή που επηρεάζει τη θεραπευτική διαδικασία & το θεραπευτικό αποτέλεσμα
- Ιδιαίτερα συχνό φαινόμενο στην ψυχοθεραπεία
- Στο κέντρο της ανθρωπίνης αλλαγής
- Σύνθετη και πολύπλοκη έννοια – απουσία ενιαίου ορισμού
- Πολλαπλές εκφάνσεις, μορφές, τύποι, εργαλεία μέτρησης
- Αντικρούμενα ερευνητικά αποτελέσματα

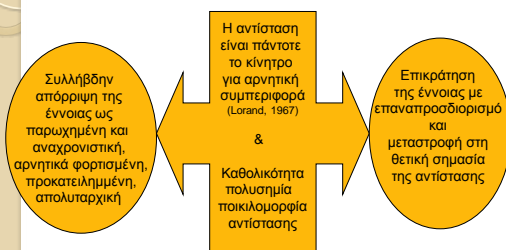
Δομή παρουσίασης

- Σύγχρονες τάσεις της αντίστασης στην ψυχαναλυτική ψυχοθεραπεία
- Κοινά θεωρητικά σημεία της αντίστασης στις κύριες προσεγγίσεις ψυχοθεραπείας
- Κύρια ερευνητικά ευρήματα για την αντίσταση
- Βασικά συμπεράσματα ελληνικής μελέτης για την αντίσταση

Η αντίσταση στην ψυχανάλυση Κοινές, διαχρονικές παράμετροι

- Πανταχού παρούσα – συνοδεύει τη θεραπεία βήμα προς βήμα.
- Προσπάθεια απαλλαγής του ατόμου από τη δυσaréσκεια που προκαλεί η απέλευθέρωση του απωθημένου.
- Αυτοτελής, κυρίως ασυνείδητη, ενδοψυχική διαδικασία αποφυγής του ψυχικού πόνου (επώδυνων συναισθημάτων) που ανακινούνται στη θεραπευτική διαδικασία.
- Ανασταλτικός παράγοντας, τροχοπέδη στη θεραπεία, καθώς εναντιώνεται στη θεραπευτική διαδικασία και την ψυχική αλλαγή, υπερασπίζοντας τη νευρώση και το status quo του ασθενή.
- Καθολικότητα - πολυσημία - ποικιλομορφία αντίστασης

Η αντίσταση στην ψυχανάλυση Πορεία της αντίστασης στη σύγχρονη θεωρία

Η αντίσταση στην ψυχανάλυση Κύρια σημεία σύγχρονων τάσεων

Τρία κοινά σημεία:

- 1) Η αντίσταση όχι ως ανταγωνιστής, αλλά ως σύμμαχος της θεραπείας
- 2) Η αντίσταση όχι ως ενδοπροσωπική, αλλά ως διαπροσωπική μεταβλητή, καθώς συν-κατασκευάζεται στη θεραπευτική σχέση
- 3) Η αντίσταση όχι ως αναχρονιστική, αλλά ως κεντρική έννοια της ψυχοθεραπείας

Αν και δεν διαφοροποιείται ο καθ' εαυτός τρόπος ορισμού της αντίστασης, διευρύνεται ο τρόπος νοηματοδότησής της προς μια ολιστική, θετικότερη μετὰ τὴν, ενισχύοντας τις δυνατότητες θεραπευτικής παρέμβασης.

Η αντίσταση στην ψυχανάλυση Θεωρητικά θεμέλια σύγχρονων τάσεων

1 Η αντίσταση συμπεριλαμβάνει όχι μόνο αυτό στο οποίο εναντιώνεται, αλλά και αυτό το οποίο επιδιώκει (ψυχική ισορροπία, ενιαία & συνεχή ταυτότητα, εσωτερική και διαπροσωπική ασφάλεια)

2 Η αντίσταση ως σχεσιακό φαινόμενο στη βάση της πρωταρχικής σχέσης μητέρας-βρέφους (προσκόλληση / αποχωρισμός, εξάρτηση / ανεξαρτησία, ο ρόλος της απώλειας)

3 Η ανάλυση των αντιστάσεων αφορά την ανάλυση ενός ατόμου στην ολότητά του. Οι χειρισμοί για την αντίσταση βλάπτουν τον πυρήνα της αίσθησης ταυτότητας του ασθενούς.

Η αντίσταση σε άλλες θεραπευτικές προσεγγίσεις: Κοινά σημεία

- **Θετική διάσταση αντίστασης**
Αυτό-προστατευτικός μηχανισμός που παρέχει ασφάλεια
Μετα-μοντέρνα θεώρηση: *problem resolution vs. self-revolution*
- **Διαπροσωπική – εξελικτική διάσταση αντίστασης**
Καταβολές στην πρωταρχική σχέση με τη μητέρα ή στις ευρύτερες σχέσεις με τους σημαντικούς άλλους
- **Ο ρόλος της θεραπευτικής σχέσης**
Το αίσθημα ασφάλειας του θεραπευόμενου στη θεραπεία
 - Άμεσα (π.χ. μη-αμυντική στάση και ασφάλεια)
 - Έμμεσα (π.χ. ο κανόνας της αυτο-ρύθμισης στη Gestalt, η στάση θεραπευτική σε όλες τις προσεγγίσεις, η θεραπευτική παρέμβαση *Alliance-Based Intervention for Suicide*)

Κύρια ερευνητικά δεδομένα για την αντίσταση (1)

Αντίσταση και θεραπευτικό αποτέλεσμα

- Βασικός προγνωστικός παράγοντας:
Βραδύτερος ρυθμός βελτίωσης, μη-προσέλευση, πρόωρες διακοπές, μικρότερα οφέλη
- Επιτυχής θεραπεία = μείωση αντίστασης και αύξηση μεταβιβάσις
- Επιτυχής θεραπεία = Σχήμα κυκλικότητας στη διάρκεια της θεραπείας (χαμηλή – υψηλή – χαμηλή αντίσταση) και ο ρόλος της Θεραπευτικής Συμμαχίας

Η αντίσταση δεν είναι απευκαίρια και επιζήμια, αλλά επικουρική και λειτουργική, ανάλογα με τη φάση της θεραπείας και άλλους παράγοντες

Κύρια ερευνητικά δεδομένα για την αντίσταση (2)

Αντίσταση και ερμηνεία

- Μετά από ερμηνεία ακολουθεί αντίσταση, ακόμη και όταν η ερμηνεία κρίνεται ως «βοηθητική»
- Στις επιτυχημένες θεραπείες, η ερμηνεία μεταβιβάσις συσχετίζεται με σταδιακή μειωμένη αντίσταση
- Η αντίσταση σε μια συνεδρία οδηγεί τον θεραπευτή σε «ανάδειξη και ερμηνεία» στην επόμενη συνεδρία και σε συνακόλουθη «διερεύνηση και δι-επεξεργασία» της αντίστασης σε άλλη συνεδρία
- Η σχέση αντίστασης και ερμηνείας διαμεσολαβείται από τη φάση της θεραπείας, τη θεραπευτική προσέγγιση και τον τύπο της ερμηνείας

Κύρια ερευνητικά δεδομένα για την αντίσταση (3)

Αντίσταση και θεραπευτική συμμαχία

- Στο σύνολο των ερευνών, η σχέση μεταξύ της αντίστασης και της θεραπευτικής συμμαχίας είναι αντιστρόφως ανάλογη
- Η σχέση αυτή διαμεσολαβείται, κυρίως, από τη στάση του θεραπευτή (π.χ. διευκολυντική στάση ως προς την ενίσχυση του θεραπευτικού δεσμού, την ενσυναίσθηση και την ασφάλεια, συντονισμός, εστίαση, διερεύνηση), καθώς και από τη θεραπευτική προσέγγιση και τη φάση θεραπείας.
- Η θετική κατανόηση / αντιμετώπιση της αντίστασης εκ μέρους του θεραπευτή συνδέεται με αποτελεσματική θεραπεία σε ψυχιατρικές διαταραχές, στην οριακή διαταραχή προσωπικότητας και σε διαταραχές διατροφής

Κύρια ερευνητικά δεδομένα για την αντίσταση (4)

Αντίσταση και παρεμβατικότητα

- Η αντίσταση επιτείνεται μετά από κατευθυντικού τύπου παρεμβάσεις. Μη-παρεμβατική στάση => μειωμένη αντίσταση, καλύτερα αποτελέσματα.
- Μη-κατευθυντικές παρεμβάσεις πιο αποτελεσματικές σε άτομα με μεγαλύτερη αντίσταση
- Αποτελεσματικότητα των παράδοξων τεχνικών σε άτομα με υψηλή αντιδραστικότητα
- Ο ρόλος των ατομικών διαφορών (π.χ. έδρα ελέγχου, εσωστρέφεια-εξωστρέφεια)
- Η παρεμβατικότητα ως απομάκρυνση από την «ουδετερότητα»

Διδακτορική Έρευνα

Τίτλος: «Παράγοντες διαμόρφωσης της θεραπευτικής σχέσης: Η αντίσταση του θεραπευόμενου στην ψυχοθεραπεία και η σχέση προσκόλλησης με τον θεραπευτή»

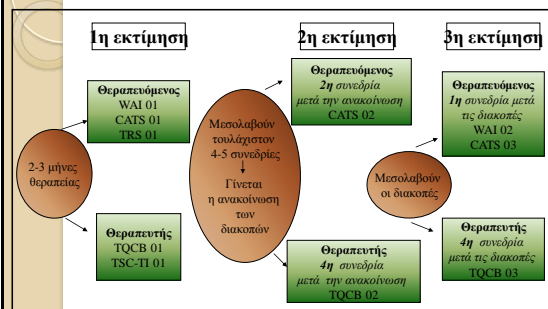
Επίτιπης Καθηγητής: Σταλίκας Αναστάσιος, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Δείγμα: 46 ενήλικες θεραπευόμενοι και 19 θεραπευτές
27 θεραπευόμενοι σε ψυχαναλυτική/ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία και 19 σε θεραπεία άλλης προσέγγισης

Εργαλεία:

- Working Alliance Inventory (WAI)
- Client Attachment to Therapist Scale (CATS)
- Therapeutic Reactance Scale (TRS)
- Therapy Session Checklist-Transference Items (TSC-TI)
- Therapist Questionnaire of Client Behaviors (TQCB)

Διαδικασία

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ (1)

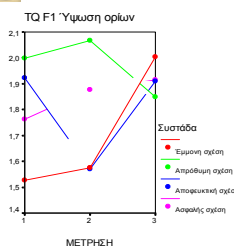
1. Η αντίσταση του θεραπευόμενου συσχετίζεται αρνητικά με την ασφαλή σχέση προσκόλλησης και θετικά με ανασφαλές σχέσεις προσκόλλησης με τον θεραπευτή.
2. Η σχέση αντίστασης – ασφάλειας διαμεσολαβείται από τη σταθερότητα της θεραπείας vs. διακοπές της θεραπείας, αναδεικνύοντας το ρόλο της απώλειας στη θεραπευτική σχέση.
3. Η θεραπευτική συμμαχία συσχετίζεται αρνητικά με την αντίσταση, αλλά η σχέση αυτή διαμεσολαβείται από τον τύπο της σχέσης προσκόλλησης με τον θεραπευτή σε συνδυασμό με τη φάση της θεραπείας (π.χ. αυξημένη Θ.Σ. ισοδυναμεί με αυξημένη αντίσταση ύψωσης ορίων, πριν τις διακοπές).
4. Οι θεραπευόμενοι με κάποιο βαθμό αρνητικής μεταβίβασης εκδηλώνουν μεγαλύτερη αντίσταση από εκείνους με καμία / ελάχιστη αρνητική μεταβίβαση, ιδιαίτερα πριν & μετά τις διακοπές.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ (2)

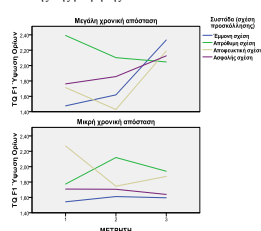
1. Οι θεραπευόμενοι εκφράζουν διαφορετικό βαθμό αντίστασης ανάλογα με τον τύπο της σχέσης προσκόλλησης με τον θεραπευτή, τη φάση της θεραπείας («ουδέτερη» φάση, πριν και μετά τις διακοπές) και το διάστημα της θεραπείας που έχει προηγηθεί των διακοπών («παλαιότεροι»-αύξηση αντίστασης vs. «νεότεροι»-σταθερές τιμές).
2. Την περίοδο πριν και μετά τις διακοπές της θεραπείας αυξάνεται η συνολική αντίσταση, καθώς και η αντίσταση συμπεριφοράς απεμπλοκής και μειώνεται η συνεργατική σχέση. Η αντίσταση κατάργησης ορίων αυξάνεται πριν τις διακοπές, ενώ η αντίσταση ύψωσης ορίων αυξομειώνεται ανάλογα με τον τύπο προσκόλλησης με τον θεραπευτή και την προηγούμενη διάρκεια θεραπείας.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ 7 ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΥΨΩΣΗΣ ΟΡΙΩΝ

Γράφημα 9. Αλληλεπίδραση σταδίου και χρόνου μέτρησης της έρευνας στην αντίσταση ύψωσης ορίων

Γράφημα 11. Τάσεις στην αντίσταση ύψωσης ορίων ανά χρονική απόσταση 1ης-2ης μέτρησης

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η αντίσταση ως:
 - «δυναμική»,
 - διαδραστική & δι-υποκειμενική,
 - πολύ-παραγοντική μεταβλητή,
 - η οποία εξαρτάται από τη θεραπευτική σχέση και στις τρεις διαστάσεις της (μεταβίβαση, θεραπευτική συμμαχία, πραγματική σχέση)
- Η σημασία της ασφάλειας στη σχέση με τον θεραπευτή ως προς την αντίσταση ⇒ Θετική Διάσταση Αντίστασης
- Διεύρυνση της κατανόησης της αντίστασης (θετική νοηματοδότηση), καθώς και των δυνατοτήτων θεραπευτικής παρέμβασης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ